

Diskusjonsnotat – Nytt partiprogram 2025-2029

Et samfunn med små forskjeller

Innledning

Samfunnet vårt bygger på fellesskap og solidaritet, sentrale verdier for Arbeiderpartiet og hele samfunnet. "Å skape for å dele" er ikke bare et politisk slagord, men erkjennelsen av at gode samfunn krever både skapelse og deling.

Arbeiderpartiet bygger sin politikk på den norske modellen gjennom å prioritere velferd til alle, et omfordelende skattesystem og et nært samarbeid med arbeidslivets parter om et seriøst og organisert arbeidsliv.

Pandemien, krigen i Europa og den påfølgende økte dyrtiden har økt økonomisk ulikhet i Norge, til tross for at vi er blant verdens minst ulike land. Nordmenn bruker en større andel av inntekten sin på nødvendigheter som mat, energi, renter og leie. Flere opplever presset økonomi, særlig de som har minst.

Arbeiderpartiet skal møte disse utfordringene med en ambisiøs sosialdemokratisk politikk. I utformingen av ny politikk vil vi stå overfor vanskelige avveininger og kompromisser mellom ulike hensyn og ressurser. Likevel vil vi holde fast ved våre grunnprinsipper. Politikken for små forskjeller handler ikke bare om rettferdig fordeling, men også om å gi alle muligheten til å bidra til samfunnet. Målet er et samfunn der alle kan bidra, og alle skal leve verdige liv.

Like muligheter for alle er viktig, men dette har endret seg de siste 40 årene med økt likhet for de fleste og en økende kløft for de fra de 20 prosent fattigste hjemmene. Økonomisk ulikhet har økt, spesielt i inntekt og formue. Deltakelse i arbeids- og boligmarkedet er nøkkelen til økonomisk velstand, men det er utfordrende å finne jobber og rimelige boliger, spesielt i hovedstadsområdet.

Høye boligpriser i byområdet bidrar også til at folk bosetter seg atskilt etter økonomiske skillelinjer. Særlig i byområder har bosettingen blitt delt etter hvor god råd man har. Arbeiderpartiet jobber for små økonomiske forskjeller for å sikre gode liv og tillit i samfunnet, da lav ulikhet bidrar til høyere tillit, verdiskaping, og en bærekraftig velferdsstat.

Fire kilder til ulikhet

1. ARBEID OG INNTEKTSSIKRING

Det er et dilemma for samfunnet vårt at vi både har uløste oppgaver i velferdsstaten, mangel på arbeidskraft og samtidig som vi har en rekke mennesker som står utenfor arbeid og utdanning. Dette bidrar til barnefattigdom, større forskjeller mellom nabolag og økonomiske forskjeller, spesielt i kommuner og bydeler hvor mange er utenfor arbeidslivet. Deltakelse i arbeidslivet gir ikke bare inntekt, men også tilhørighet og fellesskap. Til tross for lav arbeidsledighet, er det fortsatt mange utenfor arbeidslivet eller utdanning. Som kan løftes inn i arbeid eller utdanning.

Mangel på arbeidskraft gir også muligheter for et mer inkluderende arbeidsliv i privat sektor. Lav arbeidsledighet gjør arbeidsgivere mer villige til å rekruttere og beholde ansatte. Effekten av tiltak for inkludering i arbeidslivet er bedre i perioder med lav ledighet. Dette kan også stimulere til oppstart av egne bedrifter, men i dag er det store forskjeller blant gruppene som starter egne bedrifter. Samtidig som flere skal inkluderes inn i arbeidslivet, må vi sikre at de møtes av et seriøst og arbeidsliv og bekjempe sosial dumping.

For de som ikke kan jobbe i vanlig arbeidsmarked, finnes ordninger som varig tilrettelagt arbeid, men det er mangel på plasser. Uføretrygd og andre ytelser skal sikre inntekt for de som ikke kan jobbe. Det er utfordrende å balansere systemet for å gi en best mulig inntektssikring samtidig som det oppmuntrer til arbeid. Et velfungerende trygdesystem bør ha mål om best mulig inntektssikring, støtte for arbeid fremfor ytelser, og være enkelt å forholde seg til for brukeren og samfunnet. Å oppfylle alle disse målene samtidig er utfordrende, og endringer bør fokusere på å styrke ett element uten å svekke et annet.

2. UTDANNING

Utdanning er nøkkelen for å redusere sosiale forskjeller. Fullført videregående opplæring er avgjørende for varig tilknytning til det norske arbeidslivet som krever høy kompetanse.

Arbeiderpartiet må kontinuerlig tilpasse skolepolitikken for å sikre at flere fullfører videregående opplæring og får tilgang til videre utdanning.

Skolen har blitt for teoretisk med økt fokus på testing, noe som gjør at mange elever, spesielt gutter, ikke trives. Arbeiderpartiet må adressere dette ved å skape en mer praktisk og variert skolehverdag og styrke støtten rundt lærerne for å sikre at alle kan lykkes.

Utfordringer med frafall er størst innen yrkesfaglige utdanninger, og sannsynligheten for å fullføre med fagbrev øker med en læreplass. Derfor må Arbeiderpartiet jobbe for å sikre at alle elever får en læreplass. Dette er avgjørende for å legge til rette for vellykket gjennomføring av videregående opplæring.

3. BOLIG, NABOLAG OG DELTAKELSE

Boligmarkedet forsterker forskjellen mellom folk, spesielt i noen byområder, hvor boligprisene øker raskere enn inntektene. Denne utfordringen bidrar til økonomiske forskjeller og skaper avstand mellom både eiere og leietakere og også mellom by og områder som ikke opplever prisvekst i boligmarkedet. Dagens leiemarked er innrettet slik at det kan gi usikkerhet og manglende forutsigbarhet for leietakere.

I byene skaper ekstreme prisforskjeller på boliger i ulike områder store forskjeller på bomiljøer.. Dette Særlig personer med lav inntekt og formue som må bosette seg i områder med lavere boligpriser.

Sosiale forskjeller har også sammenheng med kriminalitetsutvikling, spesielt blant ungdom. Det er viktig å adressere årsaker til at ungdom begynner med kriminalitet

og rus. Effektiv politikk må kombinere kortsiktige justis- og politiltak med langsiktige løsninger for å fremme muligheter for et godt liv.

Mange barn og unge ekskluderes fra organiserte fritidsaktiviteter på grunn av høye kostnader eller begrenset tilgang. Dette begrenser deltakelse og utvikling, svekker fellesskapet og er noe Arbeiderpartiet ønsker å endre. Vi må utvikle politikk som regulerer leiemarkedet, øker tilgangen til egen bolig og motvirker segregering i byene.

4. FORMUE

Ulikheten på folks formuer i Norge er høy og økende. De ti prosent rikeste eier over halvparten av formuen, og den rikeste prosenten eier nesten en fjerdedel. Forskning antyder at disse tallene er enda større når man inkluderer verdien av ikke-børsnoterte bedrifter. Finansformue som for eksempel aksjer, verdipapirer og penger i banken, samt boligeiendom har vært hoveddrivkrefter bak økt formuesulikhet de siste tjue årene.

Ulikhet i inntekt påvirkes av lønnsforskjeller, kapitalinntekt og skattesystemet. Formuesulikhet påvirkes mindre av lønnsforskjeller, og dermed blir rollen til skattesystemet enda viktigere. Formuesskatten, en omfordelende skatt på 1 prosent av formue, er sentral i dette, men 86 prosent av befolkningen betaler ikke formuesskatt på grunn av bunnfradrag og lav verdsettelse av bolig.

Norges progressive skattesystem gir de med høyest inntekt høyere skattebyrde, men det hevdes at systemet ikke er tilstrekkelig progressivt for de aller rikeste, spesielt med hensyn til tilbakeholdte inntekter i selskaper.

Skattesystemet må bygge på åpenhet og rettferdighet, med fokus på skattegrunnlaget, inkludert verdier som skjult eierskap, skjulte inntekter og formue i utlandet. Siste tids flytting av formue til Sveits, bistått av et skatteavtale-"smutthull," truer ideen om rettferdig og omfordelende beskatning.

Spørsmål til diskusjon

1. Hvordan skal Arbeiderpartiet få flere i arbeid?
2. Kan vi øke inntektssikringen for dem som står helt utenfor arbeidslivet uten at det går ut over arbeidslinjen?
3. Bør varig tilrettelagte arbeidsplasser være en rettighet?
4. Hvordan kan vi sikre et verdig liv til de som ikke har mulighet til å jobbe og samtidig gjøre det lønnsomt å jobbe for dem som kan.
5. Hvordan kan skolen, i større grad enn i dag, bidra til å redusere sosiale forskjeller i samfunnet?
6. Hvordan skal alle i Norge få mulighet til en trygg bolig?
7. Hva kan vi gjøre for å sikre alle barn og unge et godt fritidstilbud?
8. Kan vi gjøre skattesystemet mer omfordelende for å redusere forskjellene? Hva bør være Arbeiderpartiets neste store velferdsreform?
9. Mange unge i dag leier bolig, enten gjennom privat eller studentsamskipnadene. Hvordan kan vi sikre dem gode boforhold til en overkommelig pris?

